

Qo‘qon davlat pedagogika instituti Pedagogika va ta‘lim menejmenti kafedrası professori p.f.d. N.Sh. Erkaboyeva taqrizi ostida

YOSHLARDA IJTIMOYIY KOMPETENTLIKNI RIVOJLANTIRISHNING INNOVATSION METODLARI

Meliqo‘ziyeva Zarnigorxon Ikromjon qizi

Qo‘qon davlat pedagogika instituti

Pedagogika va ta‘lim menejmenti kafedrası o‘qituvchisi

goldbeauty1307@gmail.com

ORCID ID: 0009-0003-4582-7204

Annotatsiya: Ushbu maqolada yoshlarda ijtimoiy kompetentlikni rivojlantirishning ahamiyati va ta‘lim jarayonidagi roli o‘rganiladi. Yoshlar hayotida ijtimoiy ko‘nikmalarni shakllantirish ularning jamiyatga moslashuvi va shaxsiy rivojlanishini ta‘minlaydi. Maqolada kompetentlikni rivojlantirish metodlari, natijalari va muhokamalari keltiriladi.

Kalit so‘zlar: Yunogogika, yoshlar, ijtimoiy kompetentlik, ta‘lim, muloqot ko‘nikmalari, shaxsiy rivojlanish, ijtimoiy moslashuv, maqsadli tarbiya.

KIRISH

Yunogogik fanida yosh davri shaxsning ijtimoiy shakllanishi uchun eng muhim bosqichlardan biridir. Bu davrda yoshlar o‘zlarining ijtimoiy rollarini anglash, jamiyatga moslashish va shaxsiy ko‘nikmalarini rivojlantirishga tayyorlanadi. Shu sababli, ta‘lim tizimi va tarbiya jarayonida ijtimoiy kompetentlikning shakllanishiga alohida e‘tibor qaratish lozim. Ijtimoiy kompetentlik nafaqat muloqot qilish ko‘nikmalarini, balki boshqalarning fikrini tushunish, muammolarni birgalikda hal qilish va jamiyatda muvaffaqiyatli faoliyat yuritish qobiliyatlarini ham o‘z ichiga oladi.[2.145]

Mazkur maqola yoshlar orasida ijtimoiy kompetentlikni shakllantirishning ahamiyati, uning rivojlanishiga ta‘sir etuvchi omillar va samarali metodlarni o‘rganishga qaratilgan. Ijtimoiy kompetentlik – bu shaxsning jamiyatda o‘z o‘rnini aniqlash, boshqalar bilan munosabatlarni o‘rnatish va samarali muloqot qilish qobiliyatidir.[1.75] Yoshlar orasida ijtimoiy kompetentlikni rivojlantirish, ularning kelajakda faol, mas‘uliyatli va o‘z-o‘zini boshqaruvchi fuqarolar bo‘lib yetishishlariga yordam beradi. Bu qismda ijtimoiy kompetentlikning rivojlanishiga ta‘sir qiluvchi asosiy omillar, metodlar va natijalar tahlil qilinadi.

Ijtimoiy kompetentlikning asosiy omillari quyidagilar:

Ta‘lim muassasalari: Maktab va universitetlar yoshlarning ijtimoiy kompetentligini shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi. Ta‘lim jarayonida jamiyatga integratsiyalashish, guruhda ishlash va muloqot qilish qobiliyatlari rivojlanadi. O‘qituvchilar yoshlarning ijtimoiy kompetentligini rivojlantirish uchun innovatsion o‘quv metodlari va faol o‘qitish usullaridan foydalanishlari kerak.

Oilaviy muhit: Oila ijtimoiy kompetentlikni rivojlantirishda asosiy bazadir. Oila a‘zolari o‘rtasidagi muloqot va ijtimoiy tajriba, yoshlarning o‘z-o‘zini anglashiga va boshqalar bilan qanday munosabatda bo‘lishiga ta‘sir qiladi. Oila muhitida ijtimoiy qadriyatlar va an‘analarni o‘rgatish yoshlarning muomala madaniyatini shakllantiradi.

Jamoat tashkilotlari: Yoshlar tashkilotlari va ijtimoiy guruhlar yoshlarning ijtimoiy kompetentligini rivojlantirishda faol ishtirok etish imkoniyatlarini yaratadi. Ushbu tashkilotlar yoshlarni ijtimoiy masalalar bilan tanishtirish, ko‘ngilli ishlarda ishtirok etish, seminar va

treninglarda qatnashish imkoniyatini beradi. Bu orqali yoshlar o'z fikrlarini bildirish va muammolarni hal qilishda faol ishtirok etish ko'nikmalarini rivojlantiradilar.

Madaniyat va an'ana: Mahalliy madaniyat va an'analar yoshlarning ijtimoiy kompetentligiga ta'sir qiladi. Jamiyatdagi ijtimoiy normalar va qadriyatlar, yoshlarning ijtimoiy munosabatlarini belgilaydi. Madaniy tadbirlar, festivallar va an'anaviy bayramlar yoshlarning bir-biri bilan muloqot qilishiga yordam beradi.[2.45]

MATERIALLAR VA USLUBLAR

Ijtimoiy kompetentlikni rivojlantirishda quyidagi metodlar qo'llaniladi:

Amaliy mashg'ulotlar va treninglar: Yoshlarni muloqot ko'nikmalariga o'rgatish maqsadida rolli o'yinlar, jamoaviy mashg'ulotlar tashkil etiladi.

Kuzatuv va intervyu: O'quvchilar va yoshlar bilan individual va guruh suhbatlari orqali ularning ijtimoiy ko'nikmalari o'rganiladi.

Ekspirimentlar va tajriba almashinuvi: Ijtimoiy faoliyatda qatnashish orqali yoshlarning tajribalari boyitiladi. Masalan, volontyorlik yoki ijtimoiy loyihalarda ishtirok etish.

Nazariy va amaliy ko'nikmalarni sintez qilish: Ta'lim jarayonida ijtimoiy mavzularni o'rganish va ular asosida amaliy mashqlarni bajartirishga e'tibor qaratiladi.

So'rovnoma va tahlil: Yoshlar orasida so'rovnomalar o'tkazilib, ularning ijtimoiy kompetentlik darajasi o'lchanadi.[4.98]

Ijtimoiy kompetentlikni rivojlantirish metodlari

Guruh faoliyatlari: Guruhda ishlash orqali yoshlar bir-birlariga yordam berish, fikr almashish va muammolarni birgalikda hal qilishni o'rganadilar. Bu usul ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi.

Treninglar va seminarlar: Treninglar ijtimoiy kompetentlikni rivojlantirish uchun samarali vositadir. Ular muloqot, konfliktlarni hal qilish, o'z-o'zini anglash va boshqalar bilan muloqot qilish ko'nikmalarini shakllantiradi.

Ko'ngilli ishlar: Yoshlarni ko'ngilli faoliyatlarga jalb qilish, ularning ijtimoiy mas'uliyatini oshiradi. Ko'ngilli ishlar orqali yoshlar ijtimoiy muammolar bilan tanishadilar va o'zlarini jamiyatda foydali fuqarolar sifatida his qiladilar.

Mentorlik dasturlari: Mentorlik dasturlari orqali tajribali shaxslar yoshlarni qo'llab-quvvatlab, ularga ijtimoiy kompetentlikni rivojlantirishda yordam berishadi. Mentorlar yoshlar uchun maslahatchi bo'lib, ularni muammolarni hal qilishda yo'l ko'rsatishadi.

NATIJALAR VA MUHOKAMALAR

O'tkazilgan tadqiqotlar natijalari ijtimoiy kompetentlikning yoshlar hayotiga qanday ta'sir qilishini ko'rsatdi:

Muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish: Treninglar va mashg'ulotlar orqali yoshlar o'z fikrlarini aniq ifoda etishni, tinglash va tushunishni o'rganadilar.

Ijtimoiy moslashuvni yaxshilash: Yangi jamoalarga qo'shilish va guruh faoliyatda ishtirok etish orqali yoshlar tezroq moslashish qobiliyatiga ega bo'ladilar.

Muammolarni hal qilish qobiliyati: Jamoaviy faoliyatda qatnashish yoshlarni muammolarni birgalikda hal qilishga o'rgatadi.

Liderlik sifatlarini shakllantirish: Yoshlar ijtimoiy loyihalarda faol ishtirok etib, liderlik ko'nikmalarini rivojlantiradilar.

Yunogogik yoshlar orasida ijtimoiy kompetentlikni rivojlantirish ta'lim va tarbiya jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, amaliy mashg'ulotlar va ijtimoiy faoliyat yoshlarning ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishga samarali

ta'sir ko'rsatadi. Ijtimoiy loyihalarda ishtirok etish ularni jamoa bilan ishlash, mas'uliyatni his qilish va boshqalarga yordam berishga o'rgatadi.

Biroq, ijtimoiy kompetentlikni shakllantirishda ayrim qiyinchiliklar ham uchraydi. Masalan, ba'zi yoshlar yangi jamoaga qo'shilishda qiyinchiliklarga duch kelishadi yoki ijtimoiy faollikka motivatsiyasi yetishmaydi. Shuningdek, oilaviy va ijtimoiy sharoitlar ham yoshlarning ijtimoiy kompetentlik darajasiga ta'sir ko'rsatadi. Bu kabi qiyinchiliklarni bartaraf etish uchun ta'lim jarayonida individual yondashuvni qo'llash va psixologik yordam ko'rsatish muhim. Shuningdek, raqamli texnologiyalar va ijtimoiy tarmoqlar yoshlar orasida ijtimoiy kompetentlikning rivojlanishiga ijobiy va salbiy ta'sir ko'rsatadi. Bir tomondan, internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali yoshlar o'zaro muloqot qilish imkoniyatiga ega bo'ladilar, ammo boshqa tomondan, real hayotdagi muloqot ko'nikmalari rivojlanishi cheklanishi mumkin. Shu sababli, raqamli va an'anaviy ijtimoiy ko'nikmalarni uyg'unlashtirish zarur.

Ijtimoiy kompetentlikni rivojlantirish yoshlar uchun bir qator ijobiy natijalarni keltirib chiqaradi. Bular:

- O'z-o'zini anglash: Ijtimoiy kompetentlik yoshlarning o'zlarini qanday anglashlariga yordam beradi. O'zini anglash, yoshlarning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi va ijtimoiy vaziyatlarda qulaylik yaratadi.
- Muloqot ko'nikmalari: Yoshlar muloqot qilish ko'nikmalarini rivojlantirib, boshqalar bilan samarali aloqada bo'lishni o'rganadilar. Bu esa ularning shaxsiy va professional hayotida muhim rol o'ynaydi.
- Jamiyatda integratsiya: Ijtimoiy kompetentlikni rivojlantirish yoshlarning jamiyatga integratsiyasini osonlashtiradi. Ular jamiyatda faol ishtirok etib, o'z fikrlarini bildirish va o'z ijtimoiy ro'lini anglash imkoniyatiga ega bo'lishadi.
- Muammolarni hal qilish qobiliyati: Yoshlar muammolarni hal qilish qobiliyatini rivojlantirib, kelajakda faol va mas'uliyatli fuqarolar sifatida jamiyatda o'z o'rnini topadilar.

XULOSA

Yoshlar ijtimoiy kompetentlikni rivojlantirish orqali shaxsiy va professional hayotda muvaffaqiyat qozonish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Ijtimoiy kompetentlik yoshlarning jamiyatga moslashishi, mas'uliyatni his qilishi va muloqotda muvaffaqiyatli bo'lishida muhim omil hisoblanadi. Mazkur maqolada ta'lim va tarbiya jarayonida yoshlar ijtimoiy kompetentligini rivojlantirishning samarali metodlari tahlil qilindi va ular amaliyotda qanday qo'llanishi ko'rsatildi. Kelgusida bu borada yanada chuqurroq tadqiqotlar olib borish va yangi metodlarni ishlab chiqish maqsadga muvofiq bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Абдуллаев, И.Ж. Ижтимоий психология. — Тошкент: Фан, 2018.
2. Виготский Л. С. Развитие высших психических функций. — Москва: Педагогика, 1986.
3. Dewey, J. *Democracy and Education*. New York: The Macmillan Company, 1916.
4. Goleman, D. *Emotional Intelligence: Why It Can Matter More Than IQ*. New York: Bantam Books, 1995.